NAZAR - GÖZ DEĞMESİ

- **وَإِن يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقُونَكَ بِأَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَيَقُولُونَ إِنَّهُ لَمَجْنُونٌ وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ**

- ***"Doğrusu inkâr edenler, Kur'an'ı duydukları vakit (sana olan düşmanlıklarından dolayı) neredeyse gözleri ile seni yere sereceklerdi! Hâlâ da (senin için): "Mutlaka o, delidir!" diyorlar. Halbuki Kur'an, bütün âlemler için bir öğütten başka bir şey değildir."*** [1]

---

[1] Kalem, 51-52.

- **Ayetin Nüzul Sebebi:**
- Bir kısım müfessirlerin beyanına göre, Peygamber efendimizin zamanında Esed oğullarından nazarı değen bir kimse var idi. Üç gün bir şey yemez, sonra çadırın bir tarafını kaldırıp oradan geçen bir deveye bakıp, "Bunun gibi bir deve hiç görmedim" der demez, deve yere düşer hastalanırdı. Müşrikler, bu adamı bulup Peygamber Efendimizi nazarla öldürmesini istediler. Cenab-ı Hak da Rasûlullah'ı bunun nazarından korumuştur. Bu hususta yukarıdaki ayet inmiştir.

«Nazar» Tanımı:

- Sözlükte "bakmak, görmek; düşünmek" anlamındaki **nazar** kelimesi Türkçe'de "beğenilen bir şeye kıskançlıkla bakmak ve zarar verecek şekilde onu etkilemek" manasında **nazar etmek** (**göz değmek**), Arapça'da ise **isâbetü'l-ayn**şeklinde kullanılır. Nazar kavramı, daha çok kıskançlık duygusunun eşlik ettiği zarar verici etkiye sahip göz ve bakışla ilişkilendirilse de herhangi bir canlı yahut objeye yönelik hayranlık ve övgü sözleri de etkisi açısından nazar kapsamında görülmüştür.

Nazar’ın Bilimsel Tanımı:

- Parapsikoloji dilinde “Psikokinezi” denilen nazar, yani göz değmesi bir çeşit büyülemedir. Baktığımız kişilerden veya eşyalardan çok defa gözlerimizi alamadığımız olur. Gözler ruhi fonksiyonları ve beyin gücünü en rahat ve en tesirli şekilde kullanabildiğimiz organlarımızdır. Bilim adamlarının da tespit ettikleri gibi, göz yoluyla bir çeşit hipnoz olayı gerçekleşmektedir. Yılan, fareyi, kuşu veya diğer avlarını böyle yakalar. Gözlerinden gönderdiği zehirli ışınlar yoluyla avının beyin fonksiyonlarını bozmakta ve onun hareket etmesini engellemektedir.
- Nazarın meydana gelişi bilim tarafından; «Bedenin elektromanyetik güç alanına sahip bulunması, elektromanyetik ışınlar yayan gözlerin bu alanı etkilemesi, özenme, imrenme ve haset gibi duyguların bu tür bakışları beslemesi, bakışlardaki duygu yoğunluğuna paralel biçimde nazarın gücünün artması, ayrıca zihin gücünün bu tür olaylarda etkili bulunması» şeklinde açıklamaktadır.

«Nazar» İnancının Tarihi:

- Eski Sümer, Bâbil, Mısır, Grek ve Roma kültürlerinin yanı sıra Sâmî, Pers, Hint ve çeşitli Avrupa kavimlerini kapsayan geniş bir coğrafya üzerinde hem geçmişte hem günümüzde yer alan bu inanışın başlangıcı tam olarak bilinmemekle beraber milâttan önce 4000 yılına kadar gittiği kabul edilir.
- Ortadoğu, Akdeniz ve Hint-Avrupa bölgelerindeki yaygınlığına rağmen nazar inancının Uzakdoğu, Güney Afrika, Avustralya ve Amerika'nın yerli toplumlarınca bilinmediği ve buralara girişinin geç tarihlerde Avrupa kanalıyla gerçekleştiği ileri sürülmüştür.

Nazar’ın Tesir Şekli:

- Bu konuda en kapsamlı çalmayı yapmış olan Alan Dundes, coğrafî açılımından hareketle nazarın Mezopotamya kökenli bir inanış olduğuna ve su - hayat, kuraklık - ölüm ilişkisi çerçevesine giren bir telakkiye dayandığına işaret eder. Buna göre nazarın en açık etkisi hayat kaynağı olan sıvıyı yok etmek, bedeni veya ruhu kurutmak şeklinde ortaya çıkmaktadır. Meselâ nazara uğrayan bir annenin veya dişi hayvanın sütünün kesilmesi, çocukların hastalanıp ölmesi, ekinlerin ve ağaçların kuruması bu inanca bağlanmıştır. Sıvının koruyucu etkisine yönelik inanç, nazara karşı uygulanan tükürme fiilinin yanı sıra su veya yağla yapılan vaftiz ve mesh işlemlerinde de görülmektedir

- Nazarın işleyişinde etkili olan diğer bir unsur da kıskançlık duygusu ve buna yönelik korkudur. Zihnin ve ruhun dünyaya açılan penceresi

olarak görülen gözün salt kötü etkiye sahip bulunduğu şeklindeki eski inanıştan hareketle söz konusu eski toplumlarda kıskançlığın zarar verici etkisinin göz vasıtasıyla gerçekleştiği kabul edilmiştir. Buna göre güzel bir şeyi görünce oluşan haset duygusu gözden yayılan ışınlar vasıtasıyla atmosferi kötülükle doldurmakta ve yakında bulunan canlılara veya eşyaya geçmektedir.

- Bu sebeple eski kültürlerde her türlü hastalık, talihsizlik ve kötü durum, bilhassa âni ölümler bilinçli veya bilinçsizce yapılmış nazarla ilişkilendirilmiştir. Kıskanç göze yönelik atıflar Yahudi kutsal metinlerinde, Zerdüştlük literatürü ile Hint atasözlerinde de yer almaktadır.

Allah Dilemedikçe Kimse Zarar Veremez:

- وَاِنْ يَمْسَسْكَ اللّٰهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ اِلَّا هُوَ وَاِنْ يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَديرٌ

- ***"Eğer Allah seni bir zarara uğratırsa onu kendisinden başka giderecek yoktur; ve eğer sana bir hayır verirse bilesin ki O her şeye kādirdir."[2]***

---

[2] En'am, 6/17.

Hasetçinin Şerrinden Allah’a Sığınmak:

- قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ {1} مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ {2} وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ {3} وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ {4} وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ {5}

- ***"De ki: (Karanlığı yarıp sabahı ortaya çıkaran) sabahın Rabbine sığınırım. Yarattığı şeylerin şerrinden, (Karanlık çöktüğü zaman) bastıran gecenin şerrinden, Sihir yapmak için düğümlere üfleyen büyücülerin şerrinden, Ve kıskandığı zaman kıskanç kişinin hasedinden (Allah'a sığınırım.)«***[3]

---

[3] Felak, 1-5.

Göz Değmesinin Sebepleri:

- Göz değmesi (nazar) iki sebepten dolayı olur:
- Biri, şiddetli düşmanlıktır.
- Diğeri de, bir şeyi beğenip onu güzel bulmaktır.

Nazar'ın Gücü:

- Rasulullah buyurdu ki:
- «الْعَيْنُ حَقٌّ، وَلَوْ كَانَ شَيْءٌ سَابَقَ الْقَدَرَ سَبَقَتْهُ الْعَيْنُ...»
- *"Göz değmesi hak ve gerçektir. Eğer kaderin önüne geçen bir şey olsaydı, nazar, onun önüne geçerdi..."*[4]

******

- Rasulullah buyurdu ki:
- أَكْثَرُ مَنْ يَمُوتُ مِنْ أُمَّتِي بَعْدَ قَضَاءِ اللهِ وَقَدَرِهِ بِالْأَنْفُسِ – يَعْنِي بِالْعَيْنِ
- *Kaza ve kaderden sonra, ümmetimden ölenlerin çoğunluğu, göz değmesi (nazar) iledir.*[5]

---

[4] Müslim.
[5] Müsned-i Tayalisi.

Nazardan Korunma Tedbirleri:

- Göz değmesi (nazar) illetine yakalanmadan önce korunmak için şu tedbirler alınmalıdır:
- **1. Birinci Tedbir:** Sabah ve akşam koruyucu dua, evrad ve zikirlere devam edilmelidir. Bu amaçla okunacak sure ve dualar çoktur. Bazıları şunlardır: Fatiha Suresi, Ayetü'l-Kürsî, Felâk Suresi, Nâs Suresi ve Peygamber Efendimiz'in okuduğu muhtelif dualar. Bazıları şunlardır:
- أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّةِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ، وَذَرَأَ وَبَرَأَ، وَمِنْ شَرِّ مَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ، وَمِنْ شَرِّ مَا يَعْرُجُ فِيهَا، وَمِنْ شَرِّ فِتَنِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ، وَمِنْ شَرِّ كُلِّ طَارِقٍ إِلَّا طَارِقًا يَطْرُقُ بِخَيْرٍ، يَا رَحْمَنُ "

- *"Bütün şeytanlardan, zararlı hayvanlardan, Kem gözlerden Allah'ın tam olan kelimelerine sığınırım. Hiçbir iyinin ve kötünün yapamadığı ve Allah'ın yaratıp vücuda getirdiği bütün şerlerin şerrinden, Gökten inenlerin ve göğe çıkanların şerrinden, Yerde bitenlerin ve yerden çıkanların şerrinden, Gecenin ve gündüzün fitnelerinin şerrinden, İyilik için kapı çalan hariç, gece ve gündüz her kapı çalanın şerrinden Allah'ın tam olan kelimelerine sığınırım. Ey Rahman (olan Allah'ım)"*[6]

---

[6] İbn Hanbel.

- Rasûlullah Efendimiz, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin‘e «Şüphesiz ki, sizin atanız İbrahim, oğulları İsmail'i ve İshak'ı onlarla koruyordu.» diyerek onları şu dua ile koruyordu:

- **أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ، مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ، وَمِنْ كُلِّ عَيْنٍ لاَمَّةٍ**

- *“Sizi, bütün şeytanlardan, Zararlı hayvanlardan, Kem gözlerden, Allah'ın tam olan kelimelerine sığındırırım.”*[7]

---

[7] Buhari.

- **2. İkinci Tedbir:** Nazarın değmesinden korktuğu ve şüphelendiği kişilerin yanında güzelliklerini teşhir etmemelidir.
- Hz. Osman çok güzel bir çocuk görmüştü. Bunun üzerine, onu nazardan korumak için çocuğun velisine şöyle dedi:
- دَسِّمُوا نُونَتَهُ كَيْلَا تُصِيبَهُ الْعَيْنُ
- “Bu çocuğun çenesine siyah boya sürerek onun güzelliğini kamufle ediniz.”[8]

[8] Bağavi, Şerhu’s-Sünne.

- **3. Üçüncü Tedbir:** Görüp beğendiği bir şey hakkında, gören kişinin bereketle dua etmesidir.
- Bir kimse, kendi gözünün başkasına zarar vermesinden korkarsa, ona baktığı zaman «Bârekallâh) «Allah bunu sana mübarek etsin» demelidir:
- Veya şöyle demelidir:"Mâşâallah (Allah ne güzel yapmış) Allah'tan başka kuvvet (sahibi) yoktur.«
- Ya da buna benzer dualar etmelidir. O zaman Allah (c.c.)'ın izni ile zarar defolur gider.
- Âmir b. Rebîa, Sehl b. Huneyf'i banyo yaparken görünce;"Bugünkü gibi parlak bir cild görmedim" dedi. Bunun üzerine Sehl b. Huneyf in durumu değişti. Çok geçmeden sâra nöbetine tutuldu. Bayılıp yere düştü. Gelip Peygamber Efendimiz'e haber verdiler. Peygamber Efendimiz: "Kimin

nazar etmesinden şüphe ediyorsunuz?" Diye sordu. Dediler ki: “Âmir b. Rebîa'dan şüphe ediyoruz.” Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz şöyle buyurdu:

- إِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ مِنْ أَخِيهِ مَا يُعْجِبُهُ، فَلْيَدْعُ لَهُ بِالْبَرَكَةِ

- *"Sizden biriniz kardeşinden hoşuna giden bir şey gördüğü zaman onun mübarek olması için dua etsin."* [9]

---

[9] İbn Mace.

Nazar Değmesi Vuku Bulduktan Sonra Yapılacak Olanlar:

- Kur'an-ı Kerim'de ve hadis-i şeriflerde bu hususa işaret eden deliller bulunmaktadır. Yine şu sure ve ayetler dua maksadıyla okunmalıdır: a) Fatiha Suresi, b) Ayetü'l-Kürsî, c) Felâk Suresi, d) Nâs Suresi, e) Ayrıca Cebrail'in, Resûlüllah'a okuduğu ve öğrettiği şu dua okunmalıdır:

- بِاسْمِ اللهِ أَرْقِيكَ، مِنْ كُلِّ شَيْءٍ يُؤْذِيكَ، مِنْ شَرِّ كُلِّ نَفْسٍ أَوْ عَيْنِ حَاسِدٍ، اَللهُ يَشْفِيكَ بِاسْمِ اللهِ أَرْقِيكَ

- *"Allah'ın ismi ile sana rukye ederim. Sana eziyet veren her şeyin şerrinden, Her nefsin yahut hased edenin kem gözünün şerrinden Allah sana şifa versin. Allah'ın ismi ile sana rukye ederim"*[10]

---

[10] Buhari, Müslim.

- İbnu'l-Kayyım diyor ki: "Kim bu duaları okuyup tecrübe ederse, faydasının derecesini ve ona ne kadar çok ihtiyaç bulunduğunu anlar. Bu dualar, nazar edenin tesirine mâni olur. Onu okuyan kimsenin imanının kuvvet derecesine göre nazarın etkisini giderir. Çünkü bu dualar silahtır. Silah ise, kullanana göre etkili olur. Kimi, tam merkezden vurur. Kimi de, ıskalar!

- Hz. Aişe nazarın kötü etkisinin giderilmesi için yapılacakları şöyle anlatıyor:

- كَانَ يُؤْمَرُ الْعَائِنُ فَيَتَوَضَّأُ ثُمَّ يَغْتَسِلُ مِنْهُ الْمَعِينُ

- “Gözü değene abdest alması emredilir, onun abdest suyu alınır, bununla göz değmesine uğrayan yıkanırdı.”[11]

---

[11] Ebu Davud.

Nazar Konusunda Uyarılar:

- **Birinci Uyarı:** Nazar bazen insanlardan olur. Bazen da cinlerden olur.
- Rasûlullah Efendimiz, evinde bir kız görmüştü. Kızın yüzünde bir değişme fark etti ve şöyle buyurdu:
- اِسْتَرْقُوا لَهَا، فَإِنَّ بِهَا النَّظْرَةَ
- *"Ona rukye yapınız (okuyup üfleyiniz). Çünkü onda göz değmesi (nazar) vardır."*[12]

[12] Buhari, Müslim.

- İnsan herhangi bir sebeple avret yerini açtığı vakit cinlerin nazarından korunmak için dua etmelidir. Bu da besmele çekmekle olur. Rasûlullah Efendimiz şöyle buyurmuştur:
- *“Onlardan (insanlardan) biri helaya girdiği zaman, başka bir rivayette, elbisesini çıkarıp bir yere koyduğu zaman bismillah demesi, cinlerin gözleri ile Ademoğlunun avret mahallinin arasında bir perdedir.”*[13]

---

[13] Tirmizi, İbn Hanbel.

- **İkinci Uyarı:** Cenab-ı Hakk'ın ihsan ettiği sağlığı, güzelliği, nâil olduğu nimetler ve sair sebeplerle göz değmesine hazır olan kimse, daima tedbirli olmalı ve kendisini teşhir etmemelidir. Özellikle kadınlar kendi güzelliklerini ve bilhassa kız çocuklarının güzelliklerini aşırı derecede teşhir etmemelidirler. Çünkü bunun sonucunda birçok üzücü olaylara şahit olunmaktadır. Bu konuda şâir diyor ki:

Kemâl sahibi sevilir,
Olgunluk başta bir taçdır.
Fakat yeri gelince onu
Nazardan koruyan ayba muhtaçtır.

- **Üçüncü Uyarı:** İnsanlardan bazıları rukye tedavisi (okuyup üfleme) talep ettikleri zaman okuyan kişinin inancının sağlam olup olmadığını, Maksadını, İlmini araştırmıyorlar. Bu sebeple de sahtekârlara, Büyücülere ve kötü maksatlı olanlara yöneliyorlar. O bozguncular, yapıcı olmaktan çok yıkıcıdırlar. Hatta onların içinde niceleri vardır ki, haram olan şeyleri, Yahut bid'atları, Ya da şirk olan şeyleri insanlara emrederler. Böyle kimselerin şerlerinden muhafaza etmesini Yüce Allah (c.c.)'dan dileriz.

İslâm'a Uygun Rukyede Olması Gereken Şartlar Şunlardır:

- a) Okunan şeyler, Kur'an-ı Kerim ayetleri ya da Peygamberimiz'in hadislerindeki dualar olmalıdır.
- b) Ayet ve hadisler orijinal metni ile ve mânâsı bilinerek okunmalıdır.
- c) Okuyanın şunu da çok iyi bilmesi gerekir ki, rukye'nin kendisi hiçbir tesir icra etmez. Her şey Allah'ın takdiri ile olur. Şifayı verecek olan da bizzat Allah (c.c.)'ın kendisidir. O, bir şeyi sebep kılmıştır.
- d) Aslı esası olmayan vehimlerden ve vesveselerden kaçınarak, vesile olacak fiili işleyerek sonucu Allah'a bırakmalı ve samimiyetle Cenab-ı Hakk'a tevekkül etmelidir.

Cahiliye Döneminde Nazar Anlayışı:

- Câhiliye Araplar'nn hayatında nazarın büyük öneminin bulunduğu bilinmektedir. Onların telakkisine göre bakışlar çoğunlukla kötü etkiler doğurur. Bazı kişilerin bakışıyla insan ve hayvanların ölmesi mümkündür.
- Araplar ayrca yılan, köpek, tilki ve tavus gibi hayvanların nazarının tesirli olduğunu, devenin, göz değmesinden en çok etkilenen hayvan grubunda yer aldığını kabul ediyordu.
- Cahiliye Arapları nazardan korunmak için atların boynuna beyaz boncuk takıyor, çocukların üzerinde siyah boncuk, yetişkin insanların üzerinde katır boncuğu bulunduruyor boyunlarına kolyeler takıyor, bileklerine düğümlü ipler bağlıyorlardı.

Nazar Konusundaki Batıl İnançlar:

- Burada inancı ilgilendiren en önemli husus nazar kavramı etrafında oluşturulan kurşun dökme, çeşitli hayvanların resim veya kemiklerini kullanma gibi bir kısım İslâm dışı gelenek ve uygulamalardır. Allah'a dayanma yerine bazı şeylere sığınma, Allah'ın yaratıcı ve koruyucu sıfatlarını yaratıklara devretme anlamı taşıyan bu tür davranışları İslâmî açıdan onaylamak mümkün değildir.

Nazar Boncuğu:

- Rasulullah buyurdular ki:

- مَنْ تَعَلَّقَ تَمِيمَةً، فَلَا أَتَمَّ اللهُ لَهُ، وَمَنْ تَعَلَّقَ وَدَعَةً، فَلَا وَدَعَ اللهُ لَهُ

- *Kim bir "temime" mavi boncuk takarsa Allah onun işini tamamlamasın. Kim bir "vedea" katır boncuğu takarsa Allah onu korumasın.*[14]

******

- Rasulullah nazarlık kullanmayı hoş karşılamamış, bu gibi şeyleri üzerlerine asan kimselerin beyatlerini kabul etmemiştir.

[14] İbn Hanbel, h. No: 17404

Nazar Boncuğu Niçin Mavidir?:

- Nazar boncuklarının mavi renkte oluşu, gözü yeşil veya mavi olanların daha çok psikokinetik güce sahip bulundukları inancına dayanmaktadır. Mavi nazar boncuğu bakan gözlerin dikkatini kişinin vücudundan boncuğa yöneltir. Böylece mavi gözden gelebilecek enerji akımı nazar boncuğu tarafından yansıtılarak gücü kırılır.

Kurşun Dökme'nin Ortaya Çıkışı:

- Halk arasında nazardan korunmak için başvurulan yöntemlerden biri de kurşun dökme âdetidir. Eski Türklerden kalan bu âdet kötü ruhlardan birinin çaldığı "kut"u (saadet unsuru) geri döndürmek için yapılan ve "kut koyma" (kut dökme) adı verilen Şamanist geleneğe dayanmaktadır.
- Bu işleme kurşun dökmeye el verilmiş kadınlar tarafından kepçe içinde eritilmiş bir miktar kurşunun hastanın başının üstünde gezdirildikten sonra tuzlu su dolu bakır tasa dökülmesi sonucu kurşunların meydana getirdiği şekillerin yorumlanması ile icra edilir.